

Sewε ηa pàa torogo

EBURUYE

pe yeri

Sewε wi nawa senre

Lere ηa wila ki sewε ηa wi yɔnlɔɔ maa torogo, wi sila wi yεε mege ki naga. Een fɔ lere wawi ηa wila pye ma Girekiye senre ti jen jεnge, ma Yenjele senre ti jen jεnge konaa ma Zhufuye lasiri wi jen. Mbe yala pe yen naga yuun yege ηga na ki ni, ki sewε ηa wila pye ma pinle Pɔli sewεεle pe ni. Ki mbe ya pye Apolosi ηa wila pye Pɔli wi ni wa we Fɔ wi tunngo ki ni, wo wila ki sewε ηa wi yɔnlɔɔ (Kapye 18.24-28; 1 Korɛn 3.5-9; 4.1-2).

Eburuye mbele pàa taga Kirisi wi na, a leele paa pe jɔlɔ, wila ki sewε wi yɔnlɔɔ maa torogo, mbege yo pe kan fɔ pe koro pe yere ηgbanga wa tagawa pi ni. Wila ki yo pe kan fɔ na paga je pe tagawa mba pè taga Zhezu wi na pi na mbe taga Zhufuye lasiri wi na, pe se ka tɔnli ta, katugu shɔwɔ mba Zhezu Kirisi wùu senre ti yari pi yen kaselege.

Sewε wi yen ma kɔn ma yiri kɔnsara shyen. Wa ki kɔnsara shyen ti ni, sewε yɔnlɔɔfɔ wi ma para senre go ka na, mbe si yerewe senre yo mbe taga wa. Kɔnsaga kɔnɔbanɔga (1.4--10.18) ki yen naga nari we na fɔ Zhezu wì we mεregeye mbele wa yenjele na pe na. Wì we Moyisi wo naa Yɔn fɔlɔ lele saraga wɔfenne teele pe na. Zhezu wi yen saraga wɔfenne togbɔɔ Yenjele li yege na. Wi yen paa Melikisedeki yen, wo ηa wila pye wunlunaηa konaa saraga wɔfɔ Abirahamu sanga wi na. Zhezu wila wi yεε kan saraga ma we kapere ti le. Saara nda pàa pye na woo faa sanga wi ni, ti saa ya mbe we kapere ti jogo mberi laga we na.

Wa sewε wi kɔnsaga shyen wogo (10.19--13.17) ki ni, wi yen na kotogo nii Eburuye pe ni, paa ki ηgbanga paa kee yege wa tagawa pi ni, paa yege ηga na faa woolo pàa ki pye we. Wùu sewε wi kɔ duwaw pyege naa sharaga ni.

Sewε wi yen ma kɔɔnlɔ yege ηga na

Yenjele lili kagala nagawa pi yɔn fili wa Kirisi wo ni 1.1-3

Yenjele li Pinambyɔ wi yen lere ηa cenle 1.4--4.13

Kirisi, saraga wɔfenne togbɔɔ we, wi tunngo 4.14--7.28

Kirisi wì yɔn finliwe mba le pì gbɔɔ ma we 8.1--9.22

Saraga ηga Kirisi wì wɔ kì gbɔɔ ma we 9.23--10.39

Serefenne poro naa pe tagawa 11.1--12.29

Yerewe punngo woo konaa sewε wi kɔsaga senre 13.1-25

Yenjele li para li Pinambyo wo yon

1¹Faa, Yenjele làa para we teleye pe ni wagati legere ni naa pyelomɔ legere ni li yon senre yofenne* pe yon. ²Een fɔ, ki pungo piliye yan yi ni, li para we ni li Pinambyo wo yon. Wo fannga na Yenjele li dunruya wi da. Wo li tege yaara ti ni fuun ti korogɔ lifɔ. ³Wo wi yen na Yenjele li gbɔgɔwo yanwa mba pila yengele pi nari, Yenjele li yen yege nga na pa wi yen ma ce. Wì yaara ti ni fuun ti tɔgɔ wi yawa senre ti ni. Kala na li yaa leele pe kapere ti laga pe na mbe pe pye kpoyi*, naa wì kaa lo pye ma li yon fili, a wì si cɛn wa Yenjele na yawa pi ni fuun fɔ li kalige kee ki na, wa yenjele na.

YENJELE LI PINAMBYO WI YEN LERE ŊA CENLE

1.4--4.13

Zhezu Kirisi wì gbɔgɔ ma we merегeye pe na

⁴Yenjele li Pinambyo wì gbɔgɔ ma we merегeye* pe na, ko kì ti Yenjele li mege kan wi yeri, nga kì gbɔgɔ ma we pe wogo ki na. ⁵Yenjele li faga yo li merегeye wa kan mbe yo fɔ:

*Ma yen na Pinambyo, a mi pye ma
To nala†.*

Li fa sigi yo merегe wa kanngɔlɔ mbe yo fɔ:

*Mi yaa ka pye ma To, ma yaa ka
pye na Pinambyo.*

⁶Sanga ŋa ni Yenjele li yaa li Pinambyo konɔbanɔ† wi torogo laga dunruya wi ni, a li sho fɔ:

*Kì daga Yenjele li merегeye pe ni
fuun paa wi gbogo†.*

⁷Ŋga Yenjele làa yo merегeye pe kanngɔlɔ ki nga fɔ:

*Yenjele li maa li merегeye pe piin
paa tifeere yen,
na li tunmbyelee pe piin paa kasɔn
yingjele yen†.*

⁸Een fɔ, Yenjele làa ki yo li Pinambyo wi kanngɔlɔ ma yo fɔ:

E, Yenjele, ma wunluwo jɔngɔ ki
yaa koro wa fɔ sanga pyew.
Ma yen nɔɔ wunluwo pi yege sinni
kasinje ni.*

⁹Kasinje ki yen mɔɔ ndanla, a tipege kɔɔn mben.

*Ko kì ti Yenjele, ma Yenjele lɔɔn
wo*

ma sinme kpoyi wa ma go ki na,
mba pi yen yɔgɔrimɔ woo,
mɔɔ kala li mbɔnrɔ ma we ma
pinleyeenle pe na†.*

¹⁰Lìgi yo naa ma yo fɔ:

We Fɔ, mboro mà tara ti da maga
le wa ki lesaga ki na.*

†1.5: Yuuro 2.7; 2 Sami 7.14.

†1.6: Ɔɔmu 8.29.

†1.6: Yuuro 97.7.

†1.7: Yuuro 104.4.

†1.8-9: Yuuro 45.7-8.

*Naayeri wi yen ma kee yonlɔ
tunngo.*

¹¹ *Ti yaa ka kɔ, ɛɛn fɔ, mboro yaa
koro wa fɔ sanga pyew.*

*Ti ni fuun ti yaa ka le paa yaripɔɔ
yen.*

¹² *Ma yaa kari kuuro paa
derigbɔɔ yen.*

*Ti yaa ka kannga paa yaripɔɔ
yen.*

*Ɛɛn fɔ, mboro wo na, ma yaa koro
wa ma cɛnlɔmɔ nungba pi
na,*

ma yegele ke se kɔ†.

¹³ *Yɛnɛle li faga yo li mɛregeye wa
kan mbe yo fɔ:*

*Pan ma cɛn wa na kalige kee ki
na fɔ mbe sɔɔn mbenfenne
pe ngbanga mbe pe pye ma
tɔɔɔ ti tegeŋaga†.*

¹⁴ *Mɛregeye pe yen yinggi? Pe ni
fuun pe yen yinngɛle ngele ke maa
tunngo piin Yɛnɛle li kan. Mbele
pe daga mbe shɔwɔ pi ta pi pye
paa kɔɔɔɔ yen, Yɛnɛle li maa
mɛregeye pe tunnu pe yeri paa pe
sari.*

Shɔwɔ gbɔɔ senre

2¹ *(Ki kaa pye Yɛnɛle li para
we ni li Pinambyɔ wo yɔn),
ki kala na, kaselege senre nda wɛ
logo, we daga mberi yigi tiyɔngɔ,
janngo waga ka fege mbe laga ti
na. ²Katugu senre nda mɛregeye*
paa pan ma yo, tila pye fannga
ni fɔ jɛngɛ. Mbele paa je ki senre*

ti na, naa mbele pe sila tanga ti
na, paa jɔlɔɔ ta ma yala nɔga kila
daga pe ni we. ³Ki pye ma, we
yaa shɔ ki jɔlɔɔ ki ni mele, na
waga ki shɔwɔ gbɔɔ mba pi wogo
ki pye sambalawa ni we? We Fɔ*
wo jate wila keli maga shɔwɔ pi
wogo ki yari. Ko punngo na, mbele
paa wi senre ti logo, a pɛge yo
maga filige we kan ma yo ki yen
kaselege. ⁴Yɛnɛle fun, a ligi naga
kacɛn legerɛ ni, naa kagbɔɔɔɔ, naa
kafɔnɔɔɔ cɛngele ke ni fuun ni ma
yo pe sereya wi yen kaselege. A li
Yinnekpoyi yarikanra yeɛle ma yala
li nandanwa kala li ni.

**Ɗa wi maa leele pe yege sinni na
kee pe ni wa shɔwɔ kologo ki ni**

⁵ *Ye wele, dunruya nɔ wila paan,
a waa wi senre yuun, Yɛnɛle lii
fannga kan mɛregeye pe yeri pe cɛn
wi go na. ⁶Ɛɛn fɔ, lere wà ki yo wa
Yɛnɛle senre sewɛ wi laga ka ni ma
yo fɔ:*

*Senwee wi yen yinggi, Yɛnɛle, fɔ
a maa jatere piin wi wogo
na?*

*Senwee pyɔ wi yen yinggi, fɔ a maa
wi kɔɔsi?*

⁷ *Maa wi tirige wagati jenri ni ma
we mɛregeye pe na.*

*A mà gbɔɔwɔ naa sɔnmɔ kan wi
yeri paa wunluwɔ* njala
yen†.*

⁸ *A mà yaara ti ni fuun ti tirige
mari tege wi nɔɔɔ.*

†1.10-12: Yuuro 102.26-28.

†1.13: Yuuro 110.1.

†2.6-7: Yuuro 8.5-7.

Na ki ka yo mbe yo fɔ: «Yenɲele li yaara ti ni fuun ti go sogo wi kan.» Ko kɔrɔ wo yen fɔ li yaraga ki ni fuun ki le wi kee, ka si koro. Ma si yala, we faga yan gben fɔ yaara ti ni fuun ti yen ma go sogo senwee wi kan. ⁹ Eɛn fɔ, wɛge yan fɔ: Yenɲele làa Zhezu wi tirige wagati jenri ni ma wɛ meregeye pe na, jaŋgo Yenɲele li yinme pi kala na, wi ku leele pe ni fuun pe kala na. Yinɲɔ, wɔo yan fɔ wì gbɔgɔwɔ naa sɔnmɔ ta paa wunluwɔ njala yen, wi jɔlɔgɔ kunwɔ mba wì ku pi kala na. ¹⁰ Kaselege ko na, Yenɲele na li yaara ti ni fuun ti da mari yigi, kila yala li yeri li Zhezu wi yɔn fili wi jɔlɔgɔ ki fanɲga na, jaŋgo wi piile legere kan pe pe tasaga ta wa wi gbɔgɔwɔ pi ni; katugu Zhezu wo wi yen ɲa wi yen na pe yege sinni wa shɔwɔ pi ni.

¹¹ Zhezu ɲa wila leele pe piin kpoyi* na pe kapere ti lari pe na, konaa mbele pè pye kpoyi, wo naa poro ni To nunɲba wi yen pe yeri. Ki kala na, Zhezu wii fere ta mbaa pe yinri wi woolo. ¹² Ko kì ti wì yo fɔ:

*E Yenɲele, mi yaa kaa ma senre
yuun na sefenne pe kan,
mi yaa kaa ma sɔnni yuuro ni wa
janwa wi sɔgɔwɔ†.*

¹³ A wì yo naa fɔ:

*Mi yaa na jigi wi taga Yenɲele li
na.*

Ma nuru ma yo fɔ:

*Piile mbele Yenɲele li kan na yeri,
mi ɲa pe nì†.*

¹⁴ Kì kaa pye piile pe yen kasanwa naa wire ni, kì pye ma, Zhezu wo jate wì pan ma pye paa pe yen, ma senwee wire cenlɔmɔ le. Wì ko pye ma, jaŋgo wi kunwɔ pi fanɲga na, wi Sɔtanla wi tɔngɔ, wo ɲa kunwɔ pi fanɲga ki yen wi yeri we; ¹⁵ konaa mbele paa pye paa kulolo yen pe yinwege wagati wi ni fuun wi ni pe kunwɔ fyere ti kala na, mbe pe shɔ. ¹⁶ Kaselege ko na, meregeye poro ma wì pan mbe saga, eɛn fɔ, Abirahamu setirige piile poro wì pan mbe saga. ¹⁷ Ko kì ti kila daga wi pye wi woolo pe yanlɛ kala li ni fuun ni, jaŋgo wi pye pe saraga wɔfenne to*, ɲa wi yen leele yinriwe tafɔ, ma pye tagawa ni wa tunɲgo ɲga wila piin Yenɲele li kan ki ni, mbe ta mbe leele pe kapere ti fɔgɔ tɔn. ¹⁸ Yinɲɔ ni, wi mbe ya mbaa mbele wamawelewe pì gbɔn pe na pe sari, katugu wo jate wamawelewe pìla gbɔn wi na, a wì jɔlɔ.

Zhezu wì gbɔgɔ ma we Moyisi na

3 ¹ Na sefenne kpoyi*, yoro mbele Yenɲele li ye yeri, yaa Zhezu wi jate, wo Yenɲele li tun wi pye saraga wɔfenne to* wa tagawa kala li ni, po mba waa pi wogo ki yuun naga finligi we. ² Wila pye senre nunɲba yofɔ Yenɲele li yege na, lo làa wi tege ki tunɲgo ki na paa yege ɲga na Moyisi wila pye tagawa ni

†2.12: Yuuro 22.3.

†2.13: Eza 8.17-18.

wa wi tunngo ki ni, wa Yenñele li go† ki ni fuun ki ni we. ³Lere ka go kan, pe maa gbɔgɔ ma we go jate ki na. Ki pyelɔmɔ nungba pi na fun, Zhezu wi daga gbɔgɔwɔ ni mbe we Moyisi na. ⁴Go nungba nungba pyew lere wigi kan, ma si yala, Yenñele lo li yaara ti ni fuun ti gbegele. ⁵Moyisi wo na, wila pye tagawa ni wa Yenñele li go ki ni fuun ki ni. Wila pye tunmbyee mbaa kagala ñgele Yenñele li mbaa la yuun ke sereya wi yuun. ⁶Ɛen fɔ, Kirisi* wi yen Yenñele li Pinambyɔ ma pye senre nungba yofɔ, wi yen ma cɛn Yenñele li go ki go na. Woro we yen li go ye, na waga koro mbe yege sin we jigi tagasaga ki na, mbe kotogo ta mbaa yɔgɔri wi kala na we.

Wogowo mba Yenñele li woolo pe yaa ka wogo

⁷Ki kala na, Yinnekpoyi li yen na ñga yuun, yege tege wa ye nawa fɔ:

Na yaga Yenñele li magala li logo nala,

⁸yaga ka ye kotoɔo ti ñgban ye yeɛ na paa sanga ña ni ye teleye pàa yiri ma je Yenñele li na,

pilige ñga ni pàa li wa ma wele wa gbinri wi ni we.*

⁹Yenñele li yo fɔ: Wa ki laga ki na, ye teleye pàa na wa ma wele, mala te.

Ali maga ta pàa na kapyegele ke yan yegele nafa shyen ni o.

¹⁰*Ko kɔ ti mɔ nawa ñgban ki leele pe ni.*

A mɔ yo fɔ: Pe jatere wi maa pe punngu pilige pyew.

Pe fanla kongolo ke jen fyew.

¹¹*Wa na nanñbanwa pi ni, mɔ wugu ma yo fɔ:*

Pe se ye wa na wogosaga ki ni fyew†.

¹²Sefenne, ye ye yeɛ yingiwɛ jen, janngo mbatagawa kotogo pege ka ka pye wa kpe ni ye ni, wi laga Yenñele na yinwege wolo li na.

¹³Ɛen fɔ, yaa ye yeɛ yeɛregi pilige pyew mbe sa gbɔn fɔ Yenñele senre ti yen na nala ña senre yuun wi sa toro, janngo wa kpe ka kaa yeɛ yaga kapege kuu fanla, wi kotogo ki ñgban wi na. ¹⁴Katugu we yen Kirisi wi pinleyɛenle, na waga koro mbe yege sin we jigi tagasaga konñbannga ñga wè ta ki na, mbe sa gbɔn fɔ wa ki kɔsaga ki na.

¹⁵Ñga ki yen ma yɔnɔgɔ wa Yenñele senre sewe wi ni ki ñga fɔ:

Na yaga Yenñele li magala li logo nala,

yaga ka ye kotoɔo ti ñgban ye yeɛ na paa sanga ña ni pàa yiri ma je Yenñele li na we.

¹⁶Ambene pàa Yenñele li magala li logo mɛɛ yiri ma je li na? Mbele fuun Moyisi wila pe yege sin ma pe yirige wa Ezhipiti tara poro la wele.

¹⁷Yenñele làa nawa ñgban ambene ni yegele nafa shyen sɔgɔwɔ? Mbele pàa kapege ki pye, na tuun na

†3.2: *Yenñele li go:* Ko ki yen mbele pe yen li woolo wele.

†3.7-11: Yuuro 95.7-11.

kuun wa gbinri† wi ni poro la wɛlɛ.
 18 Yɛnɛɛlɛ lɛ̀a wugu ma wa ambɛnɛ
 na ma yo pe se ye wa li wogosaga
 ki ni? Mbele pàa yiri ma je poro la
 wɛlɛ. 19 Kì pye ma, wègɛ yan fɔ pee
 ya ye wa ki wogosaga ki ni, katugu
 pe sila taga.

4 1 Yɛnɛɛlɛ lì yɔ̀n fɔ̀ɔ* kɔ̀n we
 yeri ma li yaga laga we kan, ma
 yo we yaa ka ye wa li wogosaga
 ki ni. Ki kala na, ye ti we we yɛɛ
 yingiwɛ jɛn jɛngɛ, jɛngɔ ye ni, wa
 kpɛ ka ka wa mbe la mbe koro wiga
 ka ye wa. 2 Katugu wè Sentanra ti
 logo fun paa yɛgɛ nɔ̀ga na mbele pàa
 pye wa gbinri* wi ni pàa ti logo
 we. Ki sɛnrɛ pàa ti logo, ɛɛn fɔ̀ ti
 sila kala yɔ̀n pe kan, katugu naa
 pàa ti logo, pe sila ti yigi tagawa
 ni. 3 Woro mbele wè taga, we yaa
 ye wa ki wogosaga ki ni, ko nɔ̀ga
 Yɛnɛɛlɛ lìgɛ sɛnrɛ yo ma yo fɔ̀:

*Wa na nɔ̀ngbanwa pi ni, mì wugu
 ma yo fɔ̀:*

*Pe se ye wa na wogosaga ki ni
 fyew†.*

Làa ki sɛnrɛ ti yo ali maga ta li
 tunngɔ kila kɔ̀ maga lɛ wa sanga nɔ̀
 ni làa dunruya wi da we; 4 katugu
 wa Yɛnɛɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, k̀i
 yo wa laga ka na pilige kɔ̀ɔshyɛn
 wogo ki na ma yo fɔ̀:

*A lì si wogo pilige kɔ̀ɔshyɛn wogo
 ki na† tunngɔ nɔ̀ga fuun làa
 pye ki ni.*

5 Ki nuru naa ma yo laga ka na fɔ̀:
Pe se ye wa na wogosaga ki ni fyew.

6 Mbele pàa pye kɔ̀ngbanmbala ma
 Sentanra ti logo, pe sila ye wa ki
 wogosaga ki ni, katugu pe sila taga
 ti na. Ma si yala, ki mbe ya pye pele
 kan pe ye wa. 7 Ko k̀i ti Yɛnɛɛlɛ li
 pilige ka fɔ̀ngɔ tɛgɛ, nɔ̀ga pe yɛn na
 yinri «nala». Naa wagati titɔ̀nɔ̀wɔ
 la kaa toro, a lì si para ki wogo ki
 na wa Davidi wi yɔ̀n, wa laga nɔ̀ga
 ki sɛnrɛ t̀i yo makɔ̀ ki ni ma yo fɔ̀:

*Na yaga Yɛnɛɛlɛ li magala li logo
 nala,
 yaga ka ye kotoɔ ti nɔ̀ngban ye yɛɛ
 na.*

8 Nɔ̀dɛɛ ki pye Zhouwe wila
 wogosaga ki kan leele pe yeri,
 Yɛnɛɛlɛ li saa ka para puɔ̀ngɔ
 na naa pilige ka wogo na. 9 Ki
 kala na, Yɛnɛɛlɛ làa wogo pilige
 kɔ̀ɔshyɛn wogo ki na yɛgɛ nɔ̀ga
 na, ki wogowo pi yɔ̀ngɔ kan
 Yɛnɛɛlɛ li woolo pe yeri pe wogo.
 10 Katugu lere nɔ̀ga ka ye wa Yɛnɛɛlɛ
 li wogosaga ki ni, wi ma wogo
 tunndo nda ẁi pye ti ni, paa yɛgɛ
 nɔ̀ga na Yɛnɛɛlɛ làa wogo li tunndo
 ti ni we. 11 Ki kala na, ye ti waa ki
 nɔ̀ngbanga we ye wa ki wogosaga ki
 ni, jɛngɔ wa kpɛ ka ka Yɛnɛɛlɛ li
 sɛnrɛ ti kɛ we ni, mbege wogosaga
 ki la paa mbele pàa pye wa gbinri
 wi ni pe yɛn.

12 Katugu Yɛnɛɛlɛ li sɛnrɛ ti yɛn
 yinwege woro ma pye fanɔ̀ngɔ ni. T̀i
 tanla ma wɛ tokobi yɔ̀n shyɛn taan
 woo na. Ti ma ye ma gbɔ̀n fɔ̀ wa
 laga nɔ̀ga jatere wo naa yinne li ni

†3.17: Nɔ̀mbu 14.29-32.

†4.3: Yuuro 95.11.

†4.4: Zhɛnɛ 2.2.

ti maa finli, ma ye ma gbɔn fɔ wa laga n̄ga kajeere ti sogosara to naa sɔmbe wi ni ti maa jiinri ti yee na. Ti ma lere wi nawa kagala naa wi jatere wi cancan maa jen. ¹³Yaraga ko ka woro wa n̄ga ki mbe ya lara Yen̄jele li yege na. Yaara nda fuun li da, ti yen waga ma pye larasaga fu li yege na. Lo we ni fuun we daga mbe we kapyere ti yege yo mbeli kan.

KIRISI, SARAGA WɔFENNE TOGBɔɔ, WI TUN̄ŋGO

4.14--7.28

Zhezu wi yen saraga wɔfenne togbɔɔ

¹⁴Saraga wɔfenne togbɔɔ* yen we yeri, n̄a wi ye ma kari fɔ wa Yen̄jele li tanla, wo wi yen Zhezu, Yen̄jele li Pinambyɔ we. Ki kala na, ye ti we yege sin wa we tagawa pi ni, po mba waa pi senre yuun we. ¹⁵Saraga wɔfenne to* n̄a wi se ya mbaa we yinriwe taa wa we fan̄nga fu kagala ke ni, wo ma wi yen we yeri. Eɛn fɔ, we saraga wɔfenne togbɔɔ pɔdo wa ma wele yege ki ni fuun na paa we yen, eɛn fɔ, wii kapege pye. ¹⁶Ki kala na, ye ti we kotogo ta waa fulo wa Yen̄jele li wunluwa* jɔngɔ ki tanla, ko n̄ga yinme pi wa we, jan̄go we yun̄gbɔgɔɔ mbe pye li na, li yinme kan we yeri, mba pi yaa we saga wagati n̄a wi yala wi ni.

5 ¹Saraga wɔfenne to* pyew, pe maa wɔ leele pe sɔgɔwɔ maa tege wila tun̄ŋgo piin Yen̄jele li kan leele poro kala na. Kona, wi maa yarikanra kaan na saara* woo Yen̄jele li yeri leele pe kapere ti kala na. ²Paa wo jate fan̄nga woro wi ni kapege ki na, wi mbe ya mbaa kambajenmbele poro naa mbele pe maa pun̄ŋgu pe yinriwe taa. ³Naa wo jate fan̄nga woro wi ni ki kala na, wi daga mbaa saara woo wi yee kapere ti kala na, konaa leele pe woro ti kala na fun. ⁴Lere kpe se ya mbe gbɔgɔwɔ kan wi yee yeri mbe pye saraga wɔfenne to. Eɛn fɔ, Yen̄jele lo li maga fɔ wi yeri bɔkɔ, paa yege n̄ga na Arɔn* wogo kila pye we.

⁵Ki pyelɔmɔ nun̄gba pi na fun, Kirisi* wo ma wuu yee gbɔgɔ mbe pye saraga wɔfenne to. Eɛn fɔ, Yen̄jele lo l̄a ki yo wi kan ma yo fɔ:

Ma yen na Pinambyɔ, a mi pye ma To nala†.

⁶Ligi yo laga ka na naa ma yo fɔ:

Ma yen saraga wɔfɔ fɔ sanga pyew, paa yege n̄ga na Melikisedeki* wila pye†.*

⁷Ma Zhezu wi yaga yinwege na laga tara ti na, wila Yen̄jele li yenri yenrewe gbɔɔ ni, naa gbeere n̄gbanga ni, naa yentunwɔ ni, lo na li mbaa ya mboo sho kunwɔ pi ni we. A Yen̄jele l̄uu yenrewe pi logo, naa wila fye li yege ki kala na. ⁸Ali maga ta wi yen Yen̄jele

†5.5: Yuuro 2.7.

†5.6: Yuuro 110.4; Zhene 14.18-20.

li Pinambyo, wigi fɔrɔɔ ma pye senre lefo jɔlɔɔ kagala ngele fuun wɔ jɔlɔ ke fannga na. ⁹Naa Yenjele laa kaa wi kapyege ki yɔn fili ma kɔ, a wɔ si pye shɔwɔ mbakɔ pi go mbele fuun paa nuru wi yeri pe kan. ¹⁰A Yenjele li suu yeri maa pye saraga wɔfenne to, paa yege nge na Melikisedeki wila pye we.

**Ye ti we we ye yingiwɛ jɛn,
janɔ waga ka tagawa pi je**

¹¹Senlegere yen we yeri we yo ye kan ki kala li wogo na, ɛɛn fɔ, ti yege yowo ye kan pi yen ma nɔban, katugu yaa kala kɔrɔ jɛn fyaw. ¹²Wagati legere toro makɔ, ki ja daga yingɔ wo mbege ta ye yen leele nagafenne. ɛɛn fɔ, ali ma pan ma gbɔn nala, ye yen ma jori bere paa ye nari Yenjele li senre ti kagala konɔbanɔgala ke ni. Ye yen ma jori mbaa yinriwe wɔnri bere, ye se ya mbaa yaakara sheere kaa. ¹³Lere nɔa fuun wi maa yinriwe wɔnri, ko fɔ wo yen piyenle, wi fa kasinɔge ki jɛn mbe wali ki na. ¹⁴ɛɛn fɔ, yaakara sheere ti yen lelele poro woro, poro mbele pɛ tara ki na ma pe jatere wi kan, a wɔ ya na kajɛnɔge ki jenni naga woo kapege ki ni we.

6 ¹Ki kala na, ki daga Kirisi* wi nagawa senre konɔbannda we toro to na, waa kee yege, we nagawa senre nda ti nɔban ma we to le. Waga ka sɔngɔrɔ mbege senre ti nɔɔ le naa fɔnɔɔ. To yen mbɔɔn tɔnli fu kapyere ti jɛn mberi yaga mbe taga Yenjele li na, ²mbe leele

pe naga batemu* cengele pyew ke ni, naa keyen tagawa* kapyere leele pe na, konaa mbe kuulo pe yenme wogo ki yo, naa kiti konɔ mbakɔɔ wogo ki ni. ³Ye ti waa kee yege! Na Yenjele li ka yenle, ko we yaa pye.

⁴Mila ye yerɛgi fɔ mbele pɛ sɔngɔrɔ na tanri tangalɔmɔ pee na, pe wogo ki yen mele? Paa keli ma Yenjele li yanwa pi ta tasaga nunɔba. A pɛ naayeri yarikanga ki nene, ma pe tasaga ta wa Yinnekpoyi li ni. ⁵A pɛge jɛn ma yo Yenjele li senre ti yen ma yɔn, dunruya nɔa wila paan maa yawa pi tanwa pi jɛn. ⁶Ma si yala, pɛ wɔ wa tagawa konɔ li ni ma to. Lere se ya mbe pe saga pe pe tangalɔmɔ pi kanɔna naa fɔnɔɔ; katugu pe yen na Yenjele li Pinambyo wi kanni naa fɔnɔɔ wa tiparaga* ki na pe ye kan, na fere waa wi na leele pe ni fuun pe yege na.

⁷Tara nda tisara legere maa tuun ti na, a tila ki tɔnmɔ pi woo, na yarilire jende kaan mbele pe maa fali ti na pe yeri, Yenjele li ma duwaw ti na. ⁸ɛɛn fɔ, na ti kaa wuuro naa yan pege yinrigi, tila ya kala yɔn. Pa sanni jɛnri Yenjele li yaa ti danɔa, ko punɔɔ na mberi sogo.

⁹Konaa ki ni fuun, we wenne, ali maga ta we yen na para yɛn, we jigi wi yen ma cɛn jɛnɔge ye kanɔɔ fɔ ye yen wa konɔ jenne li ni, shɔwɔ wolo le. ¹⁰Katugu Yenjele li woro mbasinne. Li se fege ye kapyege ki na, naa ye ndanlawa

mba yè naga li kanngɔɔ wa tunndo nda yè pye, naa nda yaa piin bere ye tagafenne yeenle pe kan ti na. ¹¹Ɛen fɔ, we yen naga jaa jenge, fɔ ye ni fuun nungba nungba ye bala ma, fɔ wa ki kɔsaga ki na, jango ye jigi wi yen nga na, ki pye kigi yee yɔn fili. ¹²We woro na jaa ye pye tiyanmbala. Ɛen fɔ, mbele pè taga Yenjele li na maga kun pe yee ni, yaa poro fɔrɔgi, poro mbele pe yaa kɔrɔgɔ nga li yɔn fɔɔ* kɔn mbe kan ki ta we.

Yenjele li yɔn fɔɔ li yen wa li yɔnɔ

¹³Naa Yenjele làa yɔn fɔɔ li kɔn Abirahamu wi yeri, làa wugu ma taga wa. Paa lere sila pye wa ma gbɔgɔ ma we li na, ɲa li mbaa wugu wi na, kɔ pye ma, a li si wugu li yee na. ¹⁴Làa yo fɔ:

Kaselege ko na, mila ki yuun ma kan, mi yaa duwaw ma na mbɔɔn setirige piile pe pye pe lege jenge†.

¹⁵Kɔ pye ma, a Abirahamu wɔ sigi kun wi yee ni ma li sige, ko pungo na, Yenjele làa yaraga nga yɔn fɔɔ kɔn, a wɔ sigi ta. ¹⁶Leele pe ma wugu yaraga nga kɔ gbɔgɔ ma we poro yee jate na ko na. Wuguro ti ma yeresaga kan ki senre ti yeri ma kendige ki ni fuun ki kɔ pe sɔgɔwɔ. ¹⁷Ki pyelɔmɔ nungba pi na fun, Yenjele làa yɔn fɔɔ li kɔn mbe yarijende nda kan, mbele pe mbaa ti ta, làa pye na jaa mbege naga mbege filige pe kan fɔ li se li

kateege ki kannga. Ko kɔ ti làa wugu ma pe kan. ¹⁸Kɔ pye ma, kagala shyen ke wa ngele ke se ya kannga, ma pye Yenjele li se ya finle wa ke ni. Ki kala na, woro mbele we yen ma kee kan li na, wè kotogo ta jenge ma jigi tagasaga nga li senre yo ma we kan ki yigi ngbanga. ¹⁹Ki jigi tagasaga kɔ we kotogo ki kan we na paa bato yeregeyaraga yen. Ki yen fannga ni ma yeresaga ta. Sherigo gbɔgɔ* nga wa Yenjele na, paraga nga pè pɔ maga kɔn shyen, ki jigi tagasaga ki yen na yiin wa ki ni na kee wa lajenge kpoyi* ki ni. ²⁰Zhezu wɔ keli we yee ma ye wa ki laga ki ni woro kala na. Wɔ pye saraga wɔfenne to* fɔ sanga pyew, paa yee nga na Melikisedeki* wila pye we.

Melikisedeki ɲa wunlunaɲa naa saraga wɔfɔ wi senre re

7 ¹Ki Melikisedeki* wila pye Salemu wunlunaɲa ma pye Yenjele na yaara ti ni fuun ti go na li saraga wɔfɔ*. Naa Abirahamu wila ka saa malaga ki gbɔn ma ya wunlumbolo pe ni ma sɔngɔɔ na paan, a Melikisedeki wɔ si saa wi fili ma duwaw pye wi kan. ²A Abirahamu wɔu yaara ti ni fuun ti yaga wɔ wi yeri. Melikisedeki mege ki kɔrɔ kɔngbannga wowi ɲa fɔ: «Wunluwɔ ɲa wi yen ma sin»; mbe taga wa ko na, wila pye Salemu wunluwɔ, ko kɔrɔ wo yen fɔ: «Yeyinnye wunluwɔ». ³Lere sila wi to naa wi nɔ jen, nakoma

†6.14: Zhené 22.16-17.

wi teleye wa. Lere si para wi sege wogo naa wi kunwo wogo na laga ka kpe ni. Wi yen ma taanla Yenjele li Pinambyo wi ni. Wi yen saraga wofɔ fɔ sanga pyew.

⁴Yege wele paa yege nga na wi yen legboɔ we! Abirahamu jate ɲa wi yen we tele, yaara nda fuun wila ta wa malaga gbɔnsaga, wila ti yaga* wi wo wi yeri. ⁵Mbe yala Yenjele li lasiri* wi ni, Levi setirige piile* mbele pe yen saraga wɔfenne, ki kologo yen pe yeri paa yaara nda fuun ti yen Izirayeli* woolo pe yeri ti yaga wi shoo. Ko kɔɔ wo yen fɔ pe maa yaga wi shoo pe woolo jate poro yeri, ma si yala, poro fun pe yen Abirahamu† wi setirige piile. ⁶Melikisedeki wi sila pye Levi wi setirige pyɔ wo wa, ɛɛn fɔ, yaara nda tila pye Abirahamu wi yeri, wila ti yaga wi ta; ma taga wa ko na, a wì duwaw pye Abirahamu wi kan, wo ɲa Yenjele làa yɔn fɔgɔɔ* kɔn wi yeri we. ⁷Ma si yala, kendige woro ki ni, ɲa wi ma duwaw wi pye, wo gbɔɔ ma we duwaw wì pye ɲa kan wo na. ⁸Saraga wɔfenne wele, poro mbele pe maa yaga wi shoo, pe yen kufenne. ɛɛn fɔ, Melikisedeki wo na, wo ɲa wila ki yaga wi sho, Yenjele senre ti yen naga yuun naga finligi ma yo wi yen yinwege na. ⁹Ki yowo po na, we mbe ya mbege yo fun fɔ naa Abirahamu wila wi yarijende ti yaga wi wo, Levi* ɲa wi setirige piile pàa pye na yaga wi taa, poro fun pàa wi

wo. ¹⁰Katugu ali maga ta pe sila Levi wi se gben, wila pye wa wi tele Abirahamu wi kasanwa pi ni, sanga ɲa ni Melikisedeki wila kari mbe sa Abirahamu wi fili we.

¹¹Levi saraga wɔɔ ko ki yen lasiri ɲa Yenjele li kan Izirayeli woolo pe yeri wi nɔɔ lege ye. Ndeɛ ki pye Levi saraga wɔfenne pàa tunngo ɲga pye, ki yɔn kila fili, ki se ja daga saraga wɔfɔ wa yege mbe pan naa paa yege ɲga na Melikisedeki wila pye, wo ka ka pye paa yege ɲga na Arɔn* wila pye. ¹²Katugu na saraga wɔɔ ki ka kannga, ki daga lasiri wi kannga fun. ¹³We Fɔ* ɲa ki senre ti yo wi kanngɔɔ, cenle la yege woo lawi. Ki cenle li woo wa kpe sila saraga wɔɔtunngo ka pye wa saraga wɔsaga* ki na. ¹⁴Ki yen ma jen ma filige jenge ma yo we Fɔ wi yen Zhuda cenle woo. Naa Moyisi wila para saraga wɔfenne pe senre ti na, wi sila yaraga ka yo ki cenle li wogo na.

Saraga wɔfɔ wa yege yen wa ɲa wi yen ma Melikisedeki le

¹⁵Kapyege kaa ɲga naa, ɲga kigi naga maga filige ma yo fɔ: Saraga wɔfɔ wà yege pan, ɲa wi yen ma Melikisedeki le, wo wi yen Kiri* si* we. ¹⁶Pe sila ki saraga wɔfɔ wi tege mbe yala leele pe ngasegele koro ni. ɛɛn fɔ, wì pye saraga wɔfɔ yinwege ɲga ki se kɔ ko fannga na. ¹⁷Katugu Yenjele senre sewe wi yen naga yuun wi kanngɔɔ fɔ:

†7.5: Nɔmbu 18.21.

*Ma yen saraga wɔfɔ sanga
pyew paa yege nga na
Melikisedeki wogo kila pye.*

¹⁸Kì pye ma, lasiri wi ngasele lele pàa li jan, katugu làa pye fannga fu ma pye kayɔngɔ fu. ¹⁹Moyisi lasiri wi sila yaraga ka pye mbege yɔn fili†. Eɛn fɔ, Yenɲele li jigi tagasaga kan we yeri nga kì mbɔnrɔ ma wɛ. Ko fannga na we yen na fulo li tanla.

²⁰Mbe taga wa ko na, Yenɲele làa wugu, mɛɛ Zhezu wi tɛge wi pye saraga wɔfɔ. Sanmbala poro pye saraga wɔfenne ki wuguro cɛnɛ ta si pye. ²¹Eɛn fɔ, pàa Zhezu wi tɛge saraga wɔfɔ wuguro ni, Yenɲele làa wi pye fɔ:

*We Fɔ wì wugu ki na, wi soo jatere
wi kannga:*

*Ma yen saraga wɔfɔ fɔ sanga
pyew†.*

²²Kì pye ma, Zhezu wo wì yeresaga kan yɔn finliwɛ* pi yeri we kan, mba pì mbɔnrɔ ma wɛ koŋgbanmba pi na.

²³Mbe wɔ ko ni naa, ki Levi saraga wɔfenne wele, pàa pye ma lɛge, katugu pe kunwɔ pi kala na, pe sila pye na mɔni pe tunɲgo ki na. ²⁴Eɛn fɔ, Zhezu wo yen yinwege na fɔ sanga pyew, ki kala na, wi saraga wɔgɔtunɲgo ki se ya kan lere wa yeri. ²⁵Ko kì ti mbele pe maa fulo Yenɲele li tanla wi fannga na, wi mbe ya mbe pe shɔ

yinɲo konna sanga pyew, katugu wi yen yinwege na sanga pyew mbaa Yenɲele yenri pe kan.

²⁶Zhezu wo wi yen saraga wɔfenne to* ɲa wila daga we ni. Wi yen kpoyi*, ma pye puɲgosaga fu konna fyɔngɔ fu. Wi yen ma laga kapere pyefenne pe na. Wì gbɔgɔwɔ ta wa naayeri lara ti go na. ²⁷Wi woro paa saraga wɔfenne teele sanmbala pe yen. Wii jori mbaa saara* woo pilige pyew wi yeɛ kapere ti kala na gben, ko puɲgo na mbe si jen mbaa ti woo leele sanmbala pe kapere ti kala na†; katugu wila saraga ki wɔ wɔsaga nuɲgba wagati wi ni fuun wogo, naa wo jate wila wi yeɛ kan saraga we. ²⁸Moyisi lasiri wi ma leele mbele tɛge pe pye saraga wɔfenne teele, pe yen fannga fu fenne. Eɛn fɔ, Yenɲele li wuguro senre nda tì pan lasiri wi puɲgo na, tili Pinambyɔ wi tɛge wi pye saraga wɔfenne to, wo ɲa wi yen ma yɔn fili fɔ sanga pyew we.

KIRISI WI YɔN FINLIWɛ MBA LE PI GBɔGɔ MA Wɛ

8.1--9.22

**Zhezu wi yen we
saraga wɔfenne to**

8¹ Senre nda we yen na yuun ti go koyi nga fɔ: Ki yen ma yɔn ki

†7.19: Ko kɔrɔ wo yen fɔ fannga sila pye wi ni wi ya wi ɲga kila daga mbe pye mbe senwee wi shɔ ki pye.

†7.21: Yuuro 110.4.

†7.27: Levi 9.15; 16.15.

saraga wɔfenne to* cɛnlɛ wi yɛn wɛ yeri, wi yɛn ma cɛn wa naayeri, wa Yɛnɛlɛ na li yɛn yawa pi ni fuun fɔ li wunluwɔ* jɔngɔ ki kalige kɛɛ ki na. ²Wi yɛn na saraga wɔfenne to tunɔgo piin wa sherigo gbɔgɔ* ki ni, ko ki yɛn paraga go* ɲga ki yɛn kaselege wogo, wɛ Fɔ* wo wigi kan, lere ma wigi kan.

³Pe ma saraga wɔfenne to pyew wi tege wila yarikanra ti kaan, wila saara* woo Yɛnɛlɛ li yeri. Ki kala na, ki daga wɛ saraga wɔfenne to wi yaraga ka ta fun wigi wɔ saraga.

⁴Ki pye wi yɛn laga tara ti na, wi yɛrɛ se jɛn na pye saraga wɔfɔ*, katugu saraga wɔfenne pele yɛgɛ wa, mbele pe maa yarikanra ti kaan ma yala Zhufuye lasiri* wi ni.

⁵Tunɔgo ɲga ki saraga wɔfenne pe maa piin ki yɛn ɲga ki wa yɛnɛlɛ na ki yanlɛɛ naa ki nunu. Ki yɛn ma yala ɲga kila yo Moyisi wi kan ki ni. Sanga ɲa ni wila pye na jaa mbe paraga go ki kan, Yɛnɛlɛ làa wi pye fɔ: *Ma yɛɛ yigi, ma yaara ti ni fuun ti gbegele ma yala cɛnlɔmɔ mba m̀̀ naga ma na wa yanwiga ki na pi ni*[†].

⁶Ɛɛn fɔ, yingɔ, tunɔgo ɲga Zhezu wì ta, k̀̀ mbɔnrɔ jɛngɛ ma wɛ ki saraga wɔfenne pe wogo ki na, katugu wo wi yɛn kasuluwo mbe yɔn finliwe* le Yɛnɛlɛ lo naa leele pe sɔgɔwɔ. Ki yɔn finliwe p̀̀ mbɔnrɔ ma wɛ lɛɛ pi na, pi nɔgɔ k̀̀ le yɔn fɔgɔlɔ* na, ɲgele k̀̀ mbɔnrɔ ma wɛ.

⁷Ki pye yɔn finliwe lɛɛ p̀̀la pye ma fungo, ki se ja daga poo kanɲga

pe fɔnmɔ tɛgɛ wa pi yɔnlɔ. ⁸Ɛɛn fɔ, Yɛnɛlɛ l̀̀ punɔgosaga yan li leele pe na, mɛɛ pe jɛrɛgi ma yo Tafɔ wì yo fɔ:

Wele, piliye ya yɛn wa na paan, wɛ Fɔ wo wì yo ma.

Mi yaa ka yɔn finliwe fɔnmɔ le Izirayeli woolo poro naa Zhuda tara woolo pe ni.*

⁹*Ki yɔn finliwe pi se ka pye paa mba m̀̀la le pe tɛlɛye pe ni pi yɛn,*

pilige ɲga ni m̀̀la pe yigi kɛɛ na ma yiri pe ni wa Ezhipiti tara ti ni wɛ.

Yɔn finliwe mba m̀̀la le pe ni, p̀̀a pi jɔgɔ.

K̀̀i pye ma, mii na jatere wi lɛgɛ pe kala na. Wɛ Fɔ wo wì yo ma.

¹⁰*Ɛɛn fɔ, yɔn finliwe mba mi yaa ka le Izirayeli woolo pe ni ko piliye yan yo punɔgo na, pow mba yɛɛn.*

Wɛ Fɔ wo wì yo ma fɔ:

Mi yaa kanla ɲgasegele ke le wa pe nawa,

mbe ke yɔnlɔgɔ wa pe kotoro ti na.

Mi yaa ka pye pe Yɛnɛlɛ, pe yaa ka pye na woolo.

¹¹*Kona, lere kpɛ se ka wi cɛnlɛ woo, nakoma wi sefɔ wa kara naa mbaa yuun fɔ:*

«Ki daga ma wɛ Fɔ wi jɛn.»

Katugu pe ni fuun pe yaa kanla jɛn,

mbege le lepigile ke na mbe sa gbɔn legbɔlɔ pe na.

[†]8.5: Ɛki 25.40.

¹² *Mi yaa pe kambasinnde ti kala yaga pe na, mi se ka nawa to pe kapere ti na naa†.*

¹³ Yennele làa yon finliwe fonmbo pi senre ti yo sanga na ni, làa konjbanmba pi kannga læ. Ki si yen kaselege fo yaraga nga ki pye yarilege ma ko, nee lee na kee, kila jaa mbe ko.

Yennele li gbogokala laga tara na konaa wa naayeri

9¹ Wa yon finliwe* konjbanmba pi ni, kongolo la pye wa Yennele li gbogolomɔ pi na. Sherigo gbogɔ* la pye wa pi ni laga tara† ti na. ² Paa paraga go* kan. Ki yumbyo konjbanɲa paa pye naa yinri laga kpoyi*. Fitanladaga naa tabali naa buru† na paa pye na kaan Yennele li yeri, tila pye wa ki laga ki ni. ³ Paraga shyen wogo nga paa pari ma paraga go ki kon shyen, wa ki pungo na, yumbyo wa la pye wa paa pye naa yinri lajenge kpoyi. ⁴ Wusuna nuwo taan*† saraga wosaga nga paa gbegele te ni, pa kila pye wa ki laga ki ni, naa yon finliwe kesu* wi ni. Paa te wo ki kesu wi lagapyew ki na maa ton. Wa wi nawa, te colɔ la

pye wa, mane* la pye wa li ni, naa Arɔn* gbɔtangala na làa fyɛnre fi li ni, naa sinndeere papara papara nda yon finliwe senre tila pye ma yonlɔgo ti na ti ni. ⁵ Sherubeny* mbele gbogowo pi yen pe yeri, paa pye wa kesu wi go na naga nari ma yo Yennele li yen le. Wa laga† nga paa pye na kasanwa pi woo saraga* na kapere ti kala yagawa jaa, pe kanwira tila pye ma sanga ma jiile wa ki go na. Eɛn fo, ki wagati wo ma na we ki kagala ke yo nunɲba nunɲba we ke filige.

⁶ Ki yaara nda ti ni fuun, naa tila kaa gbegele ma, a saraga wofenne* pe nee yiin wa paraga go yumbyo konjbanɲa wi ni pilige pyew, na pe tunngo ki piin.† ⁷ Eɛn fo, saraga wofenne to* wo nunɲba wi ma ye wa yumbyo shyen woo wi ni yesaga nunɲba yele li ni. Wi ma daga mbe ye wa yaayoro kasanwa ni mboo wo saraga Yennele li yeri wi yee kapere ti wogo na, konaa leele† pe woro ti kala na, to nda pe pye wa pe kambajenme pi ni we. ⁸ Ki pyelomɔ pi na, Yinnekpoyi li yen naga nari fo mbe paraga go yumbyo konjbanɲa wi ta wa bere, lajenge kpoyi ki konɔ li sila yenge gben. ⁹ Ki paraga go yumbyo konjbanɲa

†8.8-12: Zhere 31.31-34.

†9.1: Eki 16.33; 25.10-11, 31; Nombu 17.25.

†9.2: Zhufuye paa pye na buru wi kaan Yennele li yeri mbaa nawa tuun kafonngolɔ ngele làa pye wa gbinri wi ni pe kan ke na.

†9.4: Levi 16.12.

†9.5: Nombu 7.89.

†9.6: Eki 30.7-8.

†9.7: Eki 30.10; Levi 16.2,14.

wi yen nala kagala ke yanlee, naga nari we na ma yo yarikanra to naa yaayoro saara nda ti wo Yenjele li yeri, ti se ya mbe lere na wi maa Yenjele li gbogo ma wi kotogo ki pye kpoyi mbege yon fili. ¹⁰Ti yen na para wire kapyere to senre na ce: to yen yaakara naa yaara nda pe maa woo, naa wologo cengele njele fuun ke maa piin mbe ta mbe pye kpoyi. Ti pye ngasegele ma cen leele pe go na mbe sa gbɔn sanga na Yenjele li yaa yaara ti ni fuun ti gbegele naa fonngo mberi sin we.

¹¹ Eɛn fo, Kirisi* wi pan ma pye yarijende nda tila paan ti saraga wofenne to. Wi yen naa tunngo ki piin paraga go nga ni, ki gbɔgo ma yon fili ma we. Leele ma pe ko kan, ko ki naga ma yo ki woro dunruya na wi da yeen wo wogo.

¹² Naa Kirisi wila ye wa lajenge kpoyi ki ni yesaga nungba wagati wi ni fuun wogo, wi sila sikapene naa napire kasanwa wo saraga. Wi kasanwa kpaw po wila wo saraga, mee showo mbakoo pi ta we kan.

¹³ Sikapene naa napene kasanwa, po naa nasumboro na pe ma sogo wi conro† ti ni, pa pye nari yanragi yanragi mbele pe yen fyongoo* ni ma yala sherege ngasele li ni pe na, a tila pe wire ti piin kpoyi.

¹⁴ Ki kala na, Kirisi wi kasanwa pi yaa pye fannga ni po na naa mbe we fo jenge. Yinnekpoyi na li yen kosaga fu li fannga na, wuu yee

kan Yenjele li yeri saraga, nga ki yen tulugo fu. Wi kasanwa pi yaa we nawa jatere wi jogo mbe tonli fu kapyere ti wo wa wi ni, jango we ya waa tunngo piin Yenjele na yinwege wolo li kan.

¹⁵ Ko ki ti Kirisi wi pan ma pye yon finliwe fonmbo pi lefo. Leele pa kapere nda pye yon finliwe lee wagati wi ni, wi ku pe go showo pi kala na, jango mbele Yenjele li yeri, pe ta pe korogo mbakoo ta, nga laa yon folo* kon mbe kan pe yeri we.

¹⁶ Na korogo lige sewe ka pye wa, ki daga ki jen ki filige fo ki kanfo wi ku. ¹⁷ Katugu korogo kanga yon folo laa pye fannga ni sanga na ni li konfo wi yen yinwege na. Li ma pye fannga ni na li konfo wiga ku mbe ko we. ¹⁸ Ko ki ti yon finliwe lee pi sila pye fannga ni sannu kasanwa pi sa wo. ¹⁹ Ki kongbannga ki na, Moyisi wila Yenjele li ngasegele ke ni fuun ke yo leele pe ni fuun pe yege na ma yala lasiri sewe wi ni. Ko pungo na, a wi si napire to naa sikapene pe kasanwa pi le, naa tonmo ni, mee yizopi† tige njege naa sumbyo siyenre tege maa yanragi yanragi lasiri sewe wo naa leele pe ni fuun pe na, ²⁰ ma sho fo:

Yon finliwe mba Yenjele li le ye ni, pi kasanwa pow mba yeen†.

²¹ Ki pyelomo nungba pi na fun, a Moyisi wi si kasanwa pa yanragi

†9.13: Nombu 19.1,9-17.

†9.19: Levi 14.6.

†9.20: Eki 24.8.

yanragi paraga go ki na, naa yaara nda pàa tege na Yenñele li gbogo† ti ni. ²²Mbe yala Moyisi lasiri* wi ni, yaara ti gbɔɔ ma pye kpoyi kasanwa ni. Kapere ti kala nɛɛ yaga na kasanwa si wo.

KIRISI WI SARAGA ŋGA Wɔ KI GBɔGɔ MA Wɛ

9.23--10.39

Kirisi wi saraga wɔgɔ ki yen na kapere ti lari leele pe na

²³Ko ki ti ki yaara nda ti yen laga tara na, ma pye naayeri yaara nda ti yen kaselege woro ti yanlɛɛ, pa kila daga peri pye kpoyi ki pyelɔmɔ mba pi na ma. Ki pye ma, naayeri yaara nda ti yen kaselege woro, ti daga mbe pye kpoyi fun saara nda ti mbɔnrɔ naa ma wɛ to ni. ²⁴Katugu Kirisi wi sila ye wa laga kpoyi* ŋga leele pɛ kan ko ka ni, ko ŋga ki yen ki kaselege wogo ki yanlɛɛ we. Eɛn fɔ, wɛ ye wa yenñele na jate, janjo mboo yɛɛ naga Yenñele li na yinɔ we kala na. ²⁵Zhufuye saraga wɔfenne to wi ma ye yeɛ nungba nungba pyew wa lajɛŋɛ kpoyi ki ni yaayogo kasanwa ni. Eɛn fɔ, Kirisi wi sila ye wa mboo yɛɛ wɔ saraga wɔsaga legere na. ²⁶Ndɛɛ pa ki pye ma, anmɛ Kirisi wi ja daga mbe jɔɔ jɔɔsaga legere na maga lɛ wa dunruya wi dasanga wi ni. Eɛn fɔ, yinɔ, ki dunruya kɔyege ŋga ki yɔngɔ yɛɛn ki ni, wuu yɛɛ naga

nagasaga nungba wagati wi ni fuun wogo, janjo mbe kapere ti kɔ, naa wuu yɛɛ kan saraga we. ²⁷Ki kɔn ma tege lere pyew wi kan wi ku kusaga nungba, ko punjo na, Yenñele lii kiti kɔn wi na. ²⁸Ki pyelɔmɔ nungba pi na, Kirisi fun wila wɔ saraga wɔsaga nungba, janjo mbe lelegere kapere laga pe na. Wi yaa ka pan mboo yɛɛ naga leele pe na naa nagasaga shyen wogo na, ko se ka pye kapere laga kala, eɛn fɔ, mbe mbele pe yen naa singi poro shɔ.

10 ¹Moyisi lasiri* wi woro yaara nda ti yen kaselege woro ti cenlɔmɔ jembe po. Wi yen yarijende nda tila paan to nunu. Ko ki ti leele mbele pe maa fulo Yenñele li tanla, na saraga* cenle nungba ki woo li yeri yeɛ pyew, lasiri wii ya mbe pe sin mbe pe yɔn fili. ²Ki pye ndɛɛ mbele pe maa Yenñele li gbogo ki pyelɔmɔ pi na, pe kapere tila laga pe na, a pɛ pye kpoyi* wagati jennɛ nungba ni, pe nawa pi se jen naa pe jerɛgi mbe yo pɛ kapere pye. Pe jen na saraga wɔgɔ pyew ki yaga. ³Eɛn fɔ, kaselege ko na, ki saara ti ma koro na leele pe nawa tuun pe kapere ti na yeɛ nungba nungba pyew. ⁴Katugu napene naa sikapene kasanwa pi se ya mbe kapere ti laga fyew.

⁵Ko ki ti sanga ŋa ni Kirisi* wi yaa ye laga dunruya wi ni, wila Yenñele li pye fɔ:

†9.21: Levi 8.15-19.

*Ma woro na saraga naa yarikanga
jaa.*

*Ɛen fɔ, a mà si wire gbegele na
kan.*

⁶ *Saara sogoworo* to naa kapere
ti kala yagawa jasaara ti
kala li sɔɔn ndanla.*

⁷ *Kona, a mì sho fɔ: E, Yenɲele mi
ɲa,*

*mì pan mbe ɲga maa jaa ki pye,
mbe yala ɲga ki yen ma yɔnlɔɔ
wa lasiri sewe wi ni na
kanɲɔlɔ ki nì†.*

⁸ Wila keli maga yo gben ma yo fɔ:
«*Ma woro saara naa yarikanra, naa
saara sogoworo konaa kapere ti kala
yagawa jasaara ti kɔɔɔɔ, ti woro mɔɔ
ndanla.*» Ma si yala, ki saara ti ma
wɔ ma yala lasiri wo ni. ⁹ Ko pɔnɔgo
na, a wì sho naa fɔ: «*E, Yenɲele mi
ɲa, mì pan mbe ɲga maa jaa ki pye.*»
Kì pye ma, a Yenɲele lì si saara lere
ti ni fuun ti kɔ ma Kirisi wi saraga ki
tege wa ti yɔnlɔ. ¹⁰ Naa Zhezu Kirisi
wì Yenɲele li nandanwa kala li pye,
ki kala na, we kapere tì laga we na,
a wè pye kpoyi wi yee wire nda wì
wɔ saraga wagati wi ni fuun wogo
ki fanɲga na.

¹¹ Saraga wɔfɔ* pyew wi ma yere
pillige pyew maa tunɲgo ki pye.
Saara cɛnle nɔnɲba to wi maa
woo wagati legere na, nda ti se
ya mbe kapere ti laga fyew. ¹² Ɛen
fɔ, Kirisi wo na, saraga mbakɔɔ

nɔnɲba wi wɔ leele pe kapere ti
kala na, kona, mɛɛ saa cɛn wa
Yenɲele li kalige keɛ ki na. ¹³ Pa
wi yen wa yinɲɔ naga singi Yenɲele
luu mbenfenne pe tirige mbe pe pye
wi tɔɔɔ ti tegesaga† ¹⁴ Kì pye ma,
ki yarikanga nɔnɲba ki fanɲga na,
mbele wì pe kapere ti laga pe na ma
pe pye kpoyi, wì pe sin ma pe yɔn
fili fɔ sanga pyew.

¹⁵ Yinnekpoyi fun laa ki wogo ki
yuun naga finligi we kan. Lì keli
maga yo gben ma yo fɔ:

¹⁶ *We Fɔ* wì yo fɔ:*

Yɔn finliwe mba mi yaa ka le pe
ni ko piliye yo pɔnɲgo na, pi
mba:*

*Mi yaa na ɲgasegele ke le wa pe
kotoro ti na,*

mbe ke yɔnlɔɔ wa pe nawa pi ni.

¹⁷ Ko pɔnɲgo na, a lì yo naa fɔ:

*Mi se kanla jatere wi tege pe kapere
to naa pe kambasinnde ti
na naa†.*

¹⁸ Ma si yala, na kapere ti ka kala
yaga mbe kɔ, kii daga saraga mbe
wɔ ti kala yagawa pi na naa.

Ye ti waa fulo Yenɲele li tanla

¹⁹ Kì pye ma, Sefenne, Zhezu wi
kunwɔ pi fanɲga na, we mbe ya
kotogo ta mbe ye wa lajenge kpoyi
ki ni. ²⁰ Wì kovɔnnɔ yinwege wolo
yenge we kan, li ma toro wa paraga
ɲga kì pari ma go nawa pi kɔn

†10.5-7: Yuuro 40.7-9.

†10.12-13: Yuuro 110.1.

†10.16-17: Zhere 31.33-34.

shyen ki ni, ko kɔrɔ wo yen wi wire† re. ²¹ Saraga wɔfenne to* ɲa wi yen we yeri, wi yen ma cɛn Yɛnɲɛle li go woolo pe go na. ²² Ki kala na, ye ti we fulo Yɛnɲɛle li tanla kotojɛnɲɛ ni, we kotogo ta wa we tagawa pi ni. We fulo li tanla we kotoro ti ni pɛri jogo ma nawa jatere pee wi wɔ wa. We fulo li tanla we wire ti ni pɛri jogo mari laga tɔnmɔ kpoyi ni. ²³ Ye ti we we jigi tagasaga ki yigi tiyɔngɔ, ko ɲga waa ki senre yuun we, katugu Yɛnɲɛle na li yɔn fɔgɔlɔ* ke kɔn, li yen senre nuɲgba yofɔ. ²⁴ Ye ti waa nawa tuun we yɛɛ na, waa we yɛɛ kotogo kanni, we we yɛɛ ndanla jɛnɲɛ, waa kajɛnɲɛ piin. ²⁵ Waga ka we gbogolɔmɔ pi yaga paa yɛɛ ɲga na pɛle tara ki na naga piin we. Eɛn fɔ, waa we yɛɛ yerɛgi, waa ki piin jɛnɲɛ paa yɛ we Fɔ wi pilige ki yan kɪ yɔngɔ we.

²⁶ Katugu na waga ki siligi mbaa kapere ti piin mbege ta we kaselege ki jen makɔ, saraga woro wa naa ɲga ki mbe ya kapere ti laga we na. ²⁷ Kona, kɪ koro waa Yɛnɲɛle li kiti kɔngɔ ko singi fyere gbɔrɔ ni, naa kasɔn gbɔɔ ki ni, ɲga ki yaa kali mbenfenne pe sogo we. ²⁸ Lere ɲa fuun ka Moyisi lasiri wi jɔgɔ, pe maa gbo paa wi yinriwe ta, na sɛrefenne shyen, nakoma taanri kaga kala li yo we†. ²⁹ Lere ɲa wi maa Yɛnɲɛle li Pinambyɔ wi tifaga, na kasanwa mba Yɛnɲɛle li teɛ ma

yɔn finliwe pi le pi piin faa, po mba pɛu pye kpoyi we, na Yinnekpoyi na li maa yinme pi kaan li tegele, ki lerefɔ wi yaa ka pye mele? Ye mbe ya mbege jate fɔ jɔlɔgɔ ɲga ki daga wi ni, ki yaa ka pe naa mbe we. ³⁰ Katugu lere ɲa wigi senre nda ti yo, we yen maa jen. Wɪ yo fɔ: «*Kapere ti kayanɲa wɔgɔ ki yen mi yeri, muwi mi yaa ti yɔngɔ wɔ.*» Ma nuru ma yo fɔ: «*We Fɔ wi yaa ka kiti kɔn wi woolo pe na†.*» ³¹ Mbe ye wa Yɛnɲɛle na yinwege wolo li kɛɛ, ki yen fyere ni fɔ jɛnɲɛ.

³² Eɛn fɔ, ye nawa to ɲga kɪla ye ta faa ki na. Ki wagati wi ni, naa yaa kaa Yɛnɲɛle li yanwa pi ta ma kɔ, yaa jɔlɔ fɔ jɛnɲɛ maga kun ye yɛɛ ni. ³³ Sanga wa ni, paa pye na ye tegele, na ye jɔlɔ lere pyew wi yɛɛ na. Sanga wa ni, leele mbele paa pye na jɔlɔ ma fun, yaa pinle na jɔlɔ pe ni. ³⁴ Kaso piile pe yinriwe la ye ta. Naa leele paa ye yarijende ti sho ye yeri, yaa yenle ki na nayinme ni, katugu yɛge jen ma yo yarijende yen ye yeri, nda ti mbɔnrɔ ma we, jɔgɔsaga si woro ti na. ³⁵ Ki kala na, yaga ka ye jigi tagasaga ki wa, katugu tɔnli gbɔɔ yen ki ni. ³⁶ Yaa kagala kunni ye yɛɛ ni, jɔngɔ ye ta ye Yɛnɲɛle li nandanwa kala li pye ye li yɔn fili, ye ɲga li yɔn fɔlɔ kɔn ki ta. ³⁷ Katugu ko Yɛnɲɛle senre sewe wi yen na yuun, ma yo fɔ:

†10.20: Paraga ɲga senre ti yen na yuun, ko ki yen Zhezu wi wire nda ti jɔlɔ we kala na, a wɪ ku ma kologo yenge we kan fɔ wa Yɛnɲɛle laga ki na.

†10.28: Dete 17.6.

†10.30: Dete 32.35-36.

*Wagati wì koro jenri, jenri jate, ña
wì daga mbe pan, wi yaa
pan.*

Wi se mɔ naa.

³⁸*Ña wi yen lesinñe na yege na, wi
yaa yinwege ta wi tagawa
pi fannga na.*

*Ɛen ƒɔ, na wi ka sɔngɔɔ pɔngɔ
na, wi kala li sanla ndanla
naa†.*

³⁹Mbele pe maa sɔngɔɔ pɔngɔ na
na pɔngɔ, we woro poro pele. Ɛen
ƒɔ, mbele pè taga ma pye wa shɔwɔ
kologo ki ni, we yen poro pele.

SEREFENNE PORO NAA PE TAGAWA

11--12

Tagawa senre

11 ¹Na we kaga jen mbe yo we
jigi wi yen yaraga ña na
we yaa ki ta, ko ki yen tagawa
we. Tagawa po pi yen yaraga ña
we woro na yaan, we taga ki na
we yo ki yen kaselege. ²Faa leele
pe tagawa po kala na Yenñele làa
sereya jenñe yo pe kanngɔɔ.

³Tagawa po fannga na, wège jen
ma yo dunruya wì da Yenñele li yɔn
senre to ni. Ki kala na, yaara nda we
yen na yaan yenle ni, tìla gbegele
ma yiri wa nda we woro na yaan to
ni.

⁴Tagawa po fannga na, Abeli
wìla saraga* wɔ Yenñele li yeri, ña
kìla mbɔnrɔ Kayen wogo ki na. Wi
tagawa pi kala na, Yenñele làa ki
yo ma yo wi yen lesinñe, katugu
Yenñele jate làa yenle wi yarikanra
ti na. Ali maga ta Abeli wì ku, wi
senre ti yen na yuun† we ni bere
wi tagawa pi kala na. ⁵Tagawa
po fannga na, Enɔki wi sila ku. A
Yenñele lùu le ma kari wi ni wa
li ye tanla. Lere sila wi yan naa,
katugu Yenñele làa wi le†. Yenñele
senre sewe wi yen naga yuun ma
yo sanga ña ni Yenñele li faa le, wi
kala làa pye ma li ndanla. ⁶Ɛen ƒɔ,
na tagawa po ma, lere kpɛ kala se
ya Yenñele li ndanla, katugu lere ña
kaa fulo Yenñele li tanla, wi daga
mbe taga ki na ƒɔ Yenñele li wa,
ƒɔ mbele pe yen nali lagajaa, li yaa
tɔnli kan pe yeri.

⁷Tagawa po fannga na, kagala
ñgele lere sila ke yan gbɛn, naa
Yenñele làa Nowe* wi yeri ke ni,
a wì si fyɛ Yenñele li yege, ma si
tɔnmɔkɔɔ gbɛñge* ki tɛ, a wo naa
wi go woolo pe ni pè shɔ† wa ki ni.
Kì pye ma, wi tagawa pi fannga na,
a wìgi kan kiti to dunruya woolo*
pe na, a Yenñele laa wi jate lesinñe.

⁸Tagawa po fannga na,
Abirahamu wìla Yenñele li senre
ti logo, naa làa wi yeri we. A wì
si kari tara ta ni nda Yenñele li
mbaa kan wi yeri ti pye wi kɔɔɔ,

†10.37-38: Aba 2.3-4.

†11.4: Zhene 4.4.

†11.5: Zhene 5.24.

†11.7: Zhene 6.13-22.

ma yiri wa wi yeera tara ti ni na kee, ma sigi ta wi sila wi karisaga ki jen[†]. ⁹Tagawa po fanŋga na, Yenŋele làa yon fɔlɔ* kɔn mbe tara nda kan wi yeri, wila saa cɛn wa ti ni paa nambanŋa yen. Wila pye na cɛn paara yinre* paa yege nga na Izaki naa Zhakɔbu paa kaa cɛn wa ti ni we, poro mbele Yenŋele làa kaa ki yon fɔlɔ nunŋba li kɔn pe yeri we. ¹⁰Katugu Abirahamu wila pye na cagbɔɔ singi, nga ki nɔɔ ki yen ma sheli tiyɔngɔ. Yenŋele lo li yen ki kaara ti gbegelefɔ naa ki kanfɔ.

¹¹Tagawa po fanŋga na, Abirahamu wi jɔ Sara fun wila ya ma fanŋga ta ma pyɔ se, ali maga ta wila le ma toro pisege na; katugu Yenŋele na làa yon fɔlɔ li kɔn wi yeri, wila li jate senre nunŋba yofɔ. ¹²Ki kala na fun, ali maga ta Abirahamu wila pye ndɛ wì ku makɔ, ki naŋa nunŋba we, setirige piile legere yiri wa wi ni, ma lege paa naayeri wɔnŋɔlɔ koro naa kɔɔje yon taambugɔ nga ki se ya jiri ki yen[†].

¹³Ki leele mbele pe ni fuun pè ku wa tagawa pi ni. Yenŋele làa yarijende nda yon fɔlɔ kɔn mbe kan pe yeri, pe sila ti ta, ɛn fɔ, paa ti yan lege, a kì nayinme kan pe yeri. A pè sigi yo ma yo pe yen

nambanmbala ma pye cɛnfenne[†] laga tara ti na. ¹⁴Mbele pe yen na para ma, pe yen naga nari naga finligi ma yo pe yen na tara ta yege jaa pe woro. ¹⁵Ndɛ ki pye paa yiri tara nda ni, to paa pye na jatere piin ti na, pe mbaa pyelɔmɔ ta naa mbe sɔngɔɔ wa. ¹⁶ɛn fɔ, kaselege ko na, paa pye na tara ta jaa pe woro, nda tì mbɔnrɔ naa ma wɛ, ko kɔɔ wo yen nda ti yen wa yenŋele na. Ko kì ti ki fere woro Yenŋele li na paa li yinri pe Yenŋele, katugu lì cagbɔɔ kan pe kan.

¹⁷Tagawa po fanŋga na, Abirahamu wila Izaki wi wɔ saraga, naa Yenŋele làa wi wa ma wele we. Wila wi yeɛ naga ma yo wì gbegele mboo pinambyɔ nunŋba pe wi wɔ saraga. Ma si yala, Yenŋele lo làa yon fɔlɔ kɔn mboo kan wi yeri. ¹⁸Yenŋele làa ki yo maa kan fɔ: «*Pa ma setirige piile pe yaa ka yiri wa Izaki wo ni[†].*»

¹⁹Abirahamu wila ki jate ma yo fanŋga yen Yenŋele li ni li Izaki wi yen luu yirige wa kunwɔ pi ni. Ki kala na, a Abirahamu wì Izaki wi ta naa fɔnŋɔ[†], ki yowo po na, a kì cɛn ndɛ Yenŋele lùu yen maa yirige wa kuulo pe sɔɔwɔ wi kan.

²⁰Tagawa po fanŋga na, Izaki wila duwaw pye Zhakɔbu naa Ezawu pe kan pe goto kala li na[†].

[†]11.8: Zhene 12.1-4.

[†]11.12: Zhene 15.5.

[†]11.13: Zhene 23.4.

[†]11.18: Zhene 21.12.

[†]11.19: Zhene 22.10-13.

[†]11.20: Zhene 27.28-29, 39-40.

²¹ Tagawa po fanŋga na Zhakɔbu wila duwaw pye Zhozefu pinambiile pe nunŋba nunŋba pyew pe kan, naa wi kuyege kila yɔngɔ we. A wì yiri maa gbɔtangala† li go ki yigi ma jiige li na, ma Yenŋele li gbɔɔ.

²² Tagawa po fanŋga na, naa Zhozefu kuyege kila kaa yɔngɔ, a wì si para Izirayeli* woolo pe ni wagati ŋa pe mbaa yiri wa Ezhipiti tara wi senre na, ma si ŋga pe mbaa pye wi kajeere† ti ni ki yo. ²³ Tagawa po fanŋga na, Moyisi wi senɔɔ, a wi sevenne pòo lara ma saa gbɔn fɔ yenŋe taanri, katugu pàa wi yan wi yen pyɔ tiyɔɔn. Kì pye ma, pe sila fye mbe konɔ na wunlunaja† wila kan li ke.

²⁴ Tagawa po fanŋga na, naa Moyisi wila kaa gbɔn lere, a wì si je ma yo paga kaa wi yinri Farawɔn* sumboro wi pinambyɔ. ²⁵ Wi pinle wila jɔɔ ja Yenŋele li woolo pe ni, a ko mbɔnrɔ wi yeri ma we wi saa yɔɔri wa kapere† pyege tanwa pi ni wagati jenri ni ko na. ²⁶ Wi mege mbe jɔɔ paa Kirisi* wi yen, wila ki jate yarijende legere ma we Ezhipiti

tara yarijende ti na, katugu tɔnli ŋa wi yaa ka ta punŋo na, wo wila pye na wele.

²⁷ Tagawa po fanŋga na, Moyisi wila yiri wa Ezhipiti tara, wii fye wunlunaja wi nangbanwa pi yege. A wì koro maga kun wi yee ni ma mbe yo wila pye na Yenŋele li yaan, lo na lere nali yan we. ²⁸ Tagawa po fanŋga na, wila Paki* feti wi yɔn kɔn, ma si konɔ kan ma yo pe kasanwa yanragi yanragi kɔɔrɔ ti na, janŋo kunwɔ merege* wiga ka Izirayeli woolo pe pinambiile konŋbanmbala pe gbo†.

²⁹ Tagawa po fanŋga na, Izirayeli woolo pàa Kɔɔje yeen wi kɔn ma yiri, paa yege ŋga na lere ma tanga tawara na we. Een fɔ, naa Ezhipiti tara fenne pàa kaa na jaa mbege nunŋba ki pye, a lɔɔ kì si pe li†.

³⁰ Tagawa po fanŋga na, naa Izirayeli woolo pàa Zheriko ca ki maga ma saa ta pilige kɔɔshyen, a ca ki mbogo† kì si toori. ³¹ Tagawa po fanŋga na, nanjaa Arahabu wi sila pinle mbe ku mbele pàa Yenŋele li senre ti ke† pe ni, katugu

†11.21: Zhene 48.15-16.

†11.22: Zhene 50.24-25.

†11.23: Ezhipiti tara wunlunaja wila konɔ kan mbele pàa pye na jeele pe sari paa siin pe yeri, ma yo na Izirayeli tara fenne jɔ wa ka pinambyɔ se poo gbo, Eki 1.16,22; 2.2. Een fɔ, Moyisi sevenne pe sila fye mbege konɔ li ke.

†11.25: Eki 2.11-12.

†11.28: Eki 12.12-13.

†11.29: Eki 14.22-29.

†11.30: Kila pye Zhufuye pe ma mbogo kan ma pe ca ki maga maga fili; Zhou 6.20.

†11.31: Arahabu wila Izirayeli kagala yewefenne pe yigi tiyɔngɔ, katugu wila pe jate paa pe tara ti juguye poro pele yen; Zhou 2.11-12; 6.25.

wila Izirayeli kagala yewefenne pe yigi tiyongɔ.

³²Yinigi mi yaa yo naa? Wagati woro na yeri mbe para Zhedewɔn† naa Baraki†, naa Samison†, naa Zhefite†, naa Davidi†, naa Samiyeli†, naa Yenjele yɔn senre yofenne* pe senre na. ³³Tagawa po fannga na, a pè ya wunluwo legere ni, ma nga kɪ sin† ki pye, ma nga Yenjele làa ki yɔn fɔlɔ kɔn mbe kan pe yeri ki ta, ma jaraye pe yɔnrɔ ti tɔn† pe na, ³⁴ma kasɔn ngbanra figi†. A pè sho mbele pe mbaa pe gbo tokobi ni pe yeri. Mbele pàa pye fannga fu, a pè fannga ta. A pè kotogo ta malaga ki ni, ma ya tara ta yege malingbɔɔnɔ ni. ³⁵Tagawa po fannga na, jeele pèle la pe gboolo yan pè yen ma yiri wa kunwo pi ni ma kan pe yeri.

Leele pèle la jɔlɔ ma ku gbɔnrɔ ti kee, katugu pàa je mbe pe yee sho ti ni, jaŋgo mbe ta mbe yen mbe yiri mbe yinwege ka ta, nga kɪ mbɔnrɔ ma we†. ³⁶Pàa tege pele na, ma pe

gbɔn sapire ni. A pè pele pɔ jɔrɔgɔ ni ma pe le kaso†. ³⁷A pè pele wa sinndæere ni† ma pe gbo, ma pele walagi shyenzhyen siye ni, nakoma ma pe gbo tokobi ni. Pàa pye na kee lagapyew, simbaala naa sikaala seere tila pye pe na pe yaripɔrɔ. Pàa pye fyɔnwɔ ni na tege, na jɔlɔ. ³⁸Dunruya wi sila daga ki leele pe ni! Pàa pye na yanri na toro wa gbɪnri* wi ni konaa wa yanwira ti na. Pàa pye na pe yinwege ki piin wa yanwira were naa tara were ti ni.

³⁹Yenjele làa sereya jenje yo ki leele pe kanjɔlɔ pe tagawa pi kala na; ma si yala, Yenjele làa yaraga nga yɔn fɔlɔ kɔn mbe kan pe sila ki ta gben. ⁴⁰Katugu Yenjele làa yaraga ka kɔn ma tege we kala na, nga kɪ mbɔnrɔ naa ma we, li sila pye na jaa pege ta pe yɔn fili we punjo na.

Yenjele li yen we To

12 ¹Woro wo na, ki serɛfenne janwa gbɔlɔ li yen ma we

†11.32: Kiti 6--8.

†11.32: Kiti 4.6-16.

†11.32: Kiti 14--16.

†11.32: Kiti 11.

†11.32: 1 Sami 17.23-51.

†11.32: 1 Sami 7.9-11.

†11.33: 2 Sami 8.1-15.

†11.33: 1 Sami 17.34-37; Dani 6.1-27.

†11.34: Dani 3.1-30.

†11.35: 1 Wunlu 17.23; 2 Wunlu 4.35-36.

†11.36: Zhere 37.15.

†11.37: 2 Kuro 24.21.

maga†. Ki kala na, ye ti yaraga nga fuun ki yen na we tangalɔmɔ pi jɔlɔ wege yaga, naa kapege nga ki yen na we faara jaga jaga ki ni. Kashara fene na li yen ma tɛge we kan, we bala weli fe. ²We we yengele ke kan Zhezu wi na waa wi wele, wo ɲa wi yen we tagawa pi pelifo naa pi yɔn filifo. Wila ki kun wi yee ni poo gbo wa tiparaga* ki na, wi sila ki kunwɔ cenle pi fere ti jate yaraga ka, katugu wi yegɛ la pye nayinme mba pila pye ma tɛge wi kan pi na. Yingɔ, wɪ saa cen wa Yenɲele li wunluwa* jɔngɔ ki kalige keɛ ki na.

³Yaa jatere piin wi na, paa yegɛ nga na kapere pyefenne paa kendige gbɔgɔ nga wɔ wi ni, a wigi kun wi yee ni we, jaŋgo yaga ka te, yaga si ka kotogo la. ⁴Katugu wa ye ɲgbenlewe pi ni kapege ki ni, ye fa ɲgbeli mbe gbɔn kunwɔ pi na gben. ⁵Yenɲele li yen na ye kotogo kanni senre nda ni paa li pinambiile yen, ye fege ti na wi le? Ti nda fɔ:

Na pinambyɔ, maga kaa we Fɔ
wi korowo pi jate kala faa.
Na wi ka si ɲgbanla ma na sanga
ɲa ni, ma wire tiga ka fanla
ma na.*

⁶*Katugu ɲa wi yen ma we Fɔ
wi ndanla, wi maa koro
gbɔnrɔ ni.
Lere ɲa fuun wɪ jen paa wi
pinambyɔ yen, wi maa gbɔn
sapige ni†.*

⁷Yaa korowo gbɔnrɔ ti kunni ye yee ni; katugu Yenɲele li ye yigi paa li pinambiile yen. Pyɔ wiwiin wi wa wi to wila wi gbɔn mboo koro? ⁸Na kaa pye pe woro na ye gbɔɔn na ye koro paa yegɛ nga na pe maa piile pe ni fuun pe gbɔɔn na pe koro, kona, ye yen keenre piile, ye woro piseele. ⁹Ye ti we nawa to we teele mbele laga tara na pe wogo ki na. Paa pye na we gbɔɔn na we koro, a waa pe gbogo. Ki kala na, we daga mbaa nuru we To ɲa wa yenɲele na wi yeri mbe we, jaŋgo we yinwege ta. ¹⁰We teele mbele laga tara ti na, paa pye na we gbɔɔn na we koro wagati jenri ni, ma yala nga kila pye ma yɔn pe yegɛ na ko ni. Eɛn fɔ, Yenɲele li yen na we gbɔɔn na we koro we yɔnwɔ po kala na, jaŋgo li yen kpoyi* yegɛ nga na, we we tasaga ta wa ki ni. ¹¹Na paga we gbɔn mbe we koro sanga ɲa ni, kila pye nayinme kala ki pyesanga wi ni, fɔ yesanga. Eɛn fɔ, puŋgo na, mbele pe naga ma pe jɔlɔ ki jɔlɔgɔ ki ni, pe ma tɔnli ta wa ki tulugo ki ni ma pye yeyinŋge na, na kasinŋge piin.

Yerewe naa kɔgɔrimɔ senre

¹²Ki kala na, ye ye keyen yan yɪ te yi yirige, ye fanŋga le ye kanŋguuro nda ti fanla ti ni†. ¹³Ye koro yaa tanri kozinŋgele jɛŋgele na, jaŋgo

†12.1: Ko kɔrɔ wo yen fɔ ki sɛrefenne janwa gbɔlɔ le, tagawa mba pila pye pe ni waa po fɔrɔgi.

†12.5-6: Yomi 3.11-12.

†12.12: Eza 35.3.

jejɔgɔɔɔ† wi jele liga ka wa mbe la, ɛɛn fɔ, wi sagala.

¹⁴Yaa yeyinŋge ki lagajaa leele pe ni fuun pe ni. Ye tangalɔmɔ pi pye kpoyi, katugu na tangalɔmɔ kpoyi po ma, lere kpɛ se ya we Fɔ wi yan. ¹⁵Ye ye yɛɛ yingiwe jen, jaŋgo lere kpɛ ka ka Yenŋele li yinme pi la. Ye ye yɛɛ yigi, jaŋgo lere kpɛ ka ka pye paa tige tisorogo yen ŋga ki ma fi na tipege piin lelegere na ki shɔnrɔ ti ni. ¹⁶Ye ye yɛɛ yingiwe jen, jaŋgo lere kpɛ ka ka pye ye ni kɛɛnrɛ lifɔ, nakoma wila Yenŋele li yaara kpoyi ti tifaga paa Ezawu yen, wo ŋa wila wi lelewe tɔnli† wi pɛre suro lisaga nunŋba kala na. ¹⁷Yɛge jen ma yo punŋo na, wila kaa naga jaa wi to wi duwaw pye wi kan, ɛɛn fɔ, a wi to wì je. Ezawu wi sila pyelɔmɔ ta mbe ŋga wila pye ki kanŋga, ali maga ta wila yentunwɔ wɔ maga lagaja o.

¹⁸Yanwiga ŋga lere mbaa ya mbe jiri ki na, ko ma yè fulo ki tanla paa yege ŋga na Izirayeli* woolo pàa ki pye wa Sinayi yanwiga ki tanla. Ko ŋga kila pye na yiin kasɔn gbɔgɔ ni, ma pye yembinɛ naa wɔwɔ ni, naa tifelingbɔgɔ ni. ¹⁹Mbanlaga tinme naa maganŋala la pye na yinrigi wa ki na. Naa Izirayeli woolo pàa ki maganŋala ke logo, a pè sigi yenri ma yo paga ka senpyɔ wa kpɛ yo

mbe taga wa ti na naa. ²⁰Katugu konɔ na pàa kan pe yeri, pe saa ya mbeli kun pe yɛɛ ni. Li na fɔ: «Lere ŋa fuun ka jiri yanwiga ki na, ali na kaa pye yaayogo yi, pege wa sinndɛɛre ni pege gbo†.» ²¹Ŋga pàa yan kila pye fyere ni jɛŋge, fɔ a Moyisi wì yo: «Mi yen na fyɛ ma toro fɔ na seri†!»

²²ɛɛn fɔ, yoro wo na, Siyɔn* yanwiga ko yè fulo ki tanla, ma fulo Yenŋele na yinwege wolo li cagbɔgɔ ki tanla, ko ki yen Zheruzalemu ŋa wa yenŋele na we. Yè fulo meregeye* janwa gbɔɔ li tanla. ²³Yè fulo Yenŋele li woolo konŋbanmbala pe nayinme gbogolomɔ pi tanla, poro mbele pe mere ti yen ma yɔnɔgɔ wa yenŋele na we. Yè fulo Yenŋele li tanla, lo na li yen leele pe ni fuun pe kiti kɔnfɔ we. Yè fulo ma pye nunŋba lesinmbele pe yinŋgele ke ni, poro mbele pe yen ma yɔn fili we. ²⁴Yè fulo Zhezu wi tanla, wo ŋa wi yen kasuluwo ma yɔn finliwe* fɔnmɔ pi le we, yè fulo wi kasanwa mba pì wo pi tanla, po mba pi yen na senjende yuun ma we Abeli† woo mba pi yen na kapere ti yɔngɔ wɔsɛnrɛ yuun pi na.

²⁵Ki kala na, ye ye yɛɛ yingiwe jen! Yenŋele na li yen na yuun ye ni, yaga ka je mbaa nuru li yeri. Moyisi ŋa wila yo leele pe ni laga tara ti

†12.13: *Jejɔgɔɔɔ*: Wo wi yen ŋa wi woro ma yege sin wa tagawa konɔ li ni.

†12.16: Zhene 25.33-34.

†12.20: ɛki 19.13.

†12.21: Dete 9.19.

†12.24: Zhene 4.10.

na ma pe yeri, mbele pàa je pee logo wi yeri, pe sila shò jòlògò ki kɛɛ. Zhezu ña wi yen na we yerɛgi ma yiri wa naayeri wi go na, na waga puŋgo le wi ni, kona, wège jɛn jɛngɛ ma yo we se ya shò. ²⁶ Ki sanga wi ni, li magala làa tara ti yege. Ën fò, yingò, ligi yòn fòlò* na li kòn ma yo fò: «*Mi yaa tara ti yege yegɛsaga nuŋgba naa, tara to nuŋgba ma, Ën fò, mi yaa naayeri wi yege fun†.*» ²⁷ Ki senpiile mbele wì yo ma yo «yegɛsaga nuŋgba naa» pe yen naga nari ma yo yaara nda ti da ti yaa ka yege mbe kò mbe wò wa, jaŋgo nda ti se ya yege to mbe koro wa.

²⁸ Kì kaa pye we yaa wunluwò ta mba pi se ya yege, ki kala na, ye ti waa Yenŋele li shari waa tunŋgo piin li kan, waa kagala ŋgele ke yen ma li ndanla ke piin, waa li gbogo waa fyɛ li yege. ²⁹ Katugu we Yenŋele li yen paa kasòn yen, ñga ki maa yaara sorti†.

YERÈWE PUŊGO WOO KONAA SÈWE WI KÒSAGA SENRE

13.1-25

Tangalòmò mba pi yen ma Yenŋele li ndanla

13 ¹Ye koro ye ye yɛɛ ndanla suyi paa sege nuŋgba woolo

yen. ²Yaa nawa tuun ki na fò ye daga mbaa nambanmbala pe yaara woo, katugu leele pèle laga pye ma, ma meregeye* yigi jɛngɛ, ma sigi ta pe sila ki jɛn. ³Yaa nawa tuun mbele pe yen wa kaso pe na ndɛɛ ye yen pe ni ja wa kaso. Yaa nawa tuun pe yen na mbele jòlò pe na ndɛɛ pe yen na ye jòlò ki pyelòmò nuŋgba pi na fun paa pe yen.

⁴Leele pe ni fuun pe daga mbaa pòrògò ki gbogo, naŋa naa wi jò pe pye sinmbele pe yɛɛ kan; katugu Yenŋele li yaa ka kiti kòn kɛɛnre lifenne poro naa jataala naa nandaala pe na.

⁵Yaga ka ye yɛɛ yaga penjara ti ndanlawa pi fanŋga ta ye na wa ye tangalòmò pi ni. Ën fò, yaara nda yè ta, ye ti to mbe yala ye ni, katugu Yenŋele lo jate li yo fò:

Mi sòòn yaga fyew, mi se sòòn wa fyew†.

⁶Ko kì ti we mbe ya mbe kotogo ta mbege yo fò:

We Fò wo wi yen na Sagafò we, mi se fyɛ.*

Yingi senwee mbe ya pye na na†?

⁷Yaa nawa tuun ye yekeele lɛɛɛ pe na, poro mbele pàa keli ma Yenŋele senre ti yo ma ye kan we. Pàa pe yinwege ki pye yege ñga na ma saa ku, yaa jatere piin ki na. Yaa pe tagawa pi fòrògi. ⁸Zhezu Kirisi nuŋgba wowi male yunmbaan, naa

†12.26: Azhe 2.6.

†12.29: Dete 4.24.

†13.5: Zhou 1.5.

†13.6: Yuuro 118.6-7.

nala, fɔ sanga pyew†. 9 Yaga ka ti pe ye fanla pe ye pungo nagawa fɔnmbɔ cɛnlɛ lɛgɛrɛ ni. Ki yen ma yɔn we kotoɔo ti fanŋga ta Yenŋele li yinme po fanŋga na, kiga ka pye yaakara ŋgasegele koro fanŋga na. Mbele pe maa tanri ki ŋgasegele ke na pe fa tɔnli ta wa ke ni.

10 Saraga wɔsaga* yen we yeri†, saraga wɔfɛnnɛ* mbele pe maa saara ti woo wa Zhufuye paraga go* ki ni, ki kologo woro pe yeri pe yaara nda pɛ wɔ wa saraga* ta ka. 11 Zhufuye* saraga wɔfɛnnɛ to* wi ma ye yaayoro kasanwa ni wa lajɛŋge kpoyi* ki ni mboo wɔ saraga leele pe kapere ti kala na, ɛɛn fɔ, pe ma saa ki yaayoro kuro ti sogo wa leele pe cɛnsaga† ki pungo na. 12 Ko kɪ ti Zhezu fun wila jɔlɔ ma ku wa ca ki pungo na, jaŋgo mbe leele pe pye kpoyi wi yɛɛ kasanwa pi ni. 13 Ki kala na, ye ti waa kee wi kɔrɔgɔ wa ca ki pungo na, pɔo tifaga yɛgɛ ŋga na, wege nuŋgba ki kun we yɛɛ ni. 14 Katugu ca woro we yeri laga tara na, ŋga ki yaa koro laga fɔ sanga pyew. ɛɛn fɔ, ca ŋga kila paan wa, ko we yen na lagajaa, kɔsaga woro ko na. 15 Ki kala na, ye ti waa Yenŋele li sɔnni suyi ndɛɛ waa saraga woo li yeri Zhezu wi fanŋga na, ko kɔrɔ wo yen fɔ waa li mege ki sɔnni suyi wa we

yɔn. 16 Mbaa kajɛŋge piin mbaa ye yɛɛ sari ye kɛɛ yaara ti ni yaga ka fege ki na, katugu ki saara cɛnlɛ to ti yen ma Yenŋele li ndanla.

17 Yaa ye yɛkeele pe senrɛ ti nuru, yaa pe gbogo, katugu pe yen na ye yinŋgele ke kɔrɔsi, ma jen pe yaa ka pe tunŋgo ki yege yo Yenŋele li kan ke kala na. Yaa pe senrɛ ti nuru pe ta paa pe tunŋgo ki piin nayinme ni, paga kaa ki piin yesanga ni. Nakoma ki yaa pye ye yeri tɔnli fu. 18 Yaa yenri we kan. Wɛ taga ki na ma yo we nawa jatere wi yen jɛnŋe, katugu we yen naga jaa we tangalɔmɔ pi pye jembe yɛgɛ ki ni fuun na. 19 Mi yen na ye yenri jɛnŋe, fɔ yaa Yenŋele yenri na kan, jaŋgo mbe sɔnŋɔrɔ mbe kari ye kɔrɔgɔ fyaw.

Yenŋele yenrɛwe

20 Yenŋele na li yen yeyinŋge kanfɔ, li we Fɔ Zhezu wi yen maa yirige wa kuulo pe sɔgɔwɔ, wo ŋa wi yen simbaala kɔnrifɔ gbɔɔ* wi kunwɔ pi fanŋga na, po mba pi yeresaga kan yɔn finliwe* mbakɔɔ pi yeri we. 21 Yenŋele li ye pye ye ya yaa ŋga fuun ki yen jɛnŋe ki piin, jaŋgo yaa li nandanwa kala li piin. Ŋga ki yen mali ndanla, ligi pye wa ye nawa Zhezu Kiriwi wi fanŋga na.

†13.8: Ko kɔrɔ wo yen fɔ mbele pɛ taga Zhezu Kiriwi na wila pe saga yunmbaan yege ŋga na, mbele paa tari wi na nala pa wi yaa pe saga ma, mbe mbele pe yaa ka taga wi na pe saga ma fun.

†13.10: Saraga wɔsaga ŋga ki senrɛ ti yo ko ki yen tiparaga ŋga paa Zhezu wi wɔ ki na saraga we.

†13.11: Levi 16.27.

Gbɔgɔwɔ mbe pye Zhezu Kirisi wi woo fɔ sanga pyew! Anmiina*.

Senre punḡo woro naa sharaga

²²Sefenne, mi yen na ye yenri fɔ senre nda m̀ yo ye kan ma ye yeri, yeri kun ye yee ni, katugu nda m̀ yɔnlɔgɔ laga ki sewe ḡa wi ni ma torogo ye kan, tii tɔnlɔ. ²³Mila jaa yege jɛn fɔ pè we sefɔ Timote wi wɔ

wa kaso. Na wiga gbɔn laga na na fyaw, pa mi naa wo ni, we yaa pinle mbe sa ye shari.

²⁴Ye ye yɛkeele pe ni fuun pe shari naa Yenḡele li leele kpoyi* pe ni fuun pe ni. Sefenne mbele pe yen wa Itali tara, pè ye shari.

²⁵Yenḡele li yinme pi pye ye ni fuun ye ni!